

Стасюк В. В. доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри внутрішніх комунікацій
Національного університету оборони України
<https://orcid.org/0000-0002-7943-8456>

Дукун В. Г. старший викладач кафедри внутрішніх
комунікацій Національного університету оборони України
<https://orcid.org/0000-0001-8144-7098>

Кириченко А. В. доктор філософії (PhD), старший
викладач кафедри внутрішніх комунікацій
Національного університету оборони України.
<https://orcid.org/0000-0002-1333-5980>

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ МОРЯКІВ

Враховуючи специфіку професійної діяльності військових моряків у статті проведено аналіз їх психологічних особливостей. Проаналізовано вплив факторів, які негативно впливають на ефективність професійної діяльності військовослужбовців Військово-Морських Сил. На підставі розглянутих критеріїв придатності до професійної військової служби кандидатів на військову службу за контрактом у Військово-Морських Силах представлено перелік професійно важливих якостей військового моряка.

Ключові слова: професійна діяльність; психологічна готовність, психологічна стійкість, професійні якості, адаптація, фактори негативного впливу, стійкість до стресу, морська служба, військовослужбовець.

Вступ. Однією із найтрагічніших подій двадцять першого століття стала тимчасова окупація Автономної Республіки Крим і Севастополя Російською Федерацією та подальше широкомасштабне вторгнення на територію нашої країни. Не зважаючи на підписання Будапештського меморандуму щодо гарантування Україні безпеки з боку країн лідерів США, Великобританії та Росії, Російська Федерація розпочала масштабну гру з залученням власних збройних сил в Чорноморському регіоні. Російська збройна агресія розпочалася у кінці лютого – початку березня 2014 року з залучення регулярних військ без розпізнавальних знаків, так званих “зелених чоловічків”. Не зважаючи на виклики та загрози військовослужбовці морських сил Збройних Сил України безпосередньо увійшли в протистояння з невідомим на той час ворогом та забезпечили збереження більшої частини морського флоту, при цьому не розв’язавши війни в Криму. Даний факт свідчить про те, що ніхто не очікував подібних випадків з боку Російської Федерації, Україна є мирною державою та прагне до відновлення територіальної цілісності дипломатичним шляхом, а не завдяки застосування зброї [1].

Теоретичне підґрунтя. Отриманий бойовий досвід свідчить про необхідну професійну та психологічну підготовку військових моряків до протистояння військовій загрозі у Чорноморському регіоні з боку Російської Федерації. Аналіз стану джерельної бази засвідчує про те, що дану проблематику у своїх працях розглядали такі науковці, як: Корольчук М., Криворучко П., Кривотько Г., Макарова І., Осьодло В., Стасюк В., Соколюк С., Ягупов В. та ін.

Метою статі є актуалізація проблеми професійної діяльності військових моряків до протистояння військовій загрозі у Чорноморському регіоні з боку Російської Федерації та висвітлення їх психологічних особливостей професійної діяльності.

Методи дослідження. У процесі роботи були використано загально-наукові методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення.

Результати і обговорення. Важливим підготовчим етапом до військової служби в Військово-Морських Силах Збройних Сил України є професійно-психологічний відбір. Методологія оцінки професійної придатності базується на всебічному обліку психофізіологічних і психологічних

характеристик особистості, тому раціональним напрямком оптимізації й підвищення надійності професійної діяльності фахівців воєнно-морського флоту є їхній професійний відбір по психофізіологічних і психологічних показниках.

Відповідно до критеріїв придатності до професійної військової служби кандидати на військову службу за контрактом у Військово-Морських Силах повинні володіти наступними професійно важливими якостями:

- високими загальними здібностями до соціально-психологічної адаптації, комунікативними здібностями й нервово-психічною стійкістю;
- спрямованістю на морально-нормативне поведіння в міжособистісному спілкуванні;
- розвиненим просторовим мисленням;
- високим рівнем суб'єктивного контролю (внутрішній самоконтроль) в області службових відносин;
- високими загальними пізнавальними здібностями, розвиненими понятійним мисленням, пам'яттю й увагою, гарними темповими характеристиками психічних процесів;
- умінням встановлювати ділові й товариські контакти з людьми, прагненням до розширення сфери контактів, ініціативністю [4; 5; 7; 8; 9].

Разом з тим специфікою військовослужбовців Військово-Морських Сил є те, що після встановлення їхньої придатності до військової служби як до професії (за загальними здібностями) виявляються їхні приватні здібності, що визначають успішність навчання й служби за тією або іншою конкретною військово-обліковою спеціальністю або групою спеціальностей.

Розглядаючи професійну діяльність військового моряка можна зауважити, що на його психічний стан істотний вплив може здійснювати сама морська стихія. Так, зміна погоди у морі привертає до себе увагу, викликає певні емоційні реакції. Стихія, що розбушувалася, величезної сили удари хвиль в борт корабля, виття вітру в деяких моряків можуть породжувати думки про могутність стихії, можливості загибелі. У той же час у

досвідчених моряків за цих умов пробуджується азарт, з'являється надмірна зібраність, підвищуються активність і готовність до випробувань та труднощів. По-різному діють на моряків і різні гідрометеорологічні явища. Наприклад, під час шторму більшість моряків стають суворішими та неговіркими; під час туману виникають підвищена напруга,сторожкість, слухові ілюзії. Неоднаковим є й психологічний вплив різних у кліматичному відношенні районів плавання. До того ж реакції на всі ці умови є багато в чому індивідуальними, що вимагає від командирів особливої уваги, аналізу й спеціальних рішень при керівництві особовим складом [3; 4; 5; 13; 14].

Говорячи про вплив морської стихії на психічний стан моряків, не можна не сказати про загойдування, що сильніше всього діє на військовослужбовців. У результаті бортового й кільового загойдування, вертикального переміщення корабля людина відчуває різні прискорення, які викликають у неї незвичайні відчуття внаслідок переміщень внутрішніх органів. При цьому порушується звична система сприйняття навколишнього. Все це й приводить до появи морської хвороби (заколисування). Подібні неприємні відчуття можуть виникати в окремих моряків вже при лінійних прискореннях 1–2 м/кв.с. При цьому ступінь і ознаки заколисування можуть бути різними: при сильному заколисуванні – блювота, втрата працездатності, повна апатія, при меншому ступені заколисування – головний біль, запаморочення, нудота, погіршення апетиту, сну й настрою, млявість, мимовільне перемикання уваги на внутрішні відчуття, ослаблення пам'яті й інтересу, утрудненість виконання розумових операцій, підвищена стомлюваність, дратівливість. В окремих випадках тривалого заколисування виникають невинуваті спалахи нестриманості, погано контрольовані вчинки. Таким чином, загойдування – явище, що майже завжди негативно діє на ефективність професійної діяльності людини. Наприклад, встановлено, що значне збільшення бортового загойдування знижує точність візуального визначення параметрів руху цілі на 4-10 %, а точність нанесення даних обстановки на планшет – на 7 – 12 %.

Приблизно на таку ж величину зростає час вирішення розумових завдань [9 – 12].

Як правило, відсоток страждаючих морською хворобою визначається за явними її проявами й становить близько 30% від кількості тих, хто уперше вийшов у море. Із придбанням досвіду професійної діяльності у морі відсоток моряків, що страждають морською хворобою, зменшується. Тому командирам варто приділяти найпильнішу увагу молодим військовослужбовцям, особливо тим, які вийшли у море вперше. Діяльність військових моряків пов'язана із тривалими морськими походами. Сам факт тривалого перебування у морі накладає певний відбиток на психічний стан людей. У тривалих плаваннях психологічний вплив на екіпаж починають здійснювати фактори, що не відіграють особливого значення у звичайних умовах діяльності. Так, тривалість великих навантажень без достатніх умов для повного відновлення сил викликає погіршення працездатності. У значній мірі це зумовлено зниженням фізіологічних можливостей (резервів) організму. Відбувається деавтоматизація дій, ускладнюється використання знань, погіршується вирішення розумових завдань, знижується увага, підвищуються дратівливість і апатичність. Постійні фізіологічні й психічні навантаження в процесі морського походу викликають утому – психологічний симптом, при якому відчуваються важкість у голові, загальна слабкість, розбитість, млявість, нездужання, надзвичайні труднощі у продовженні роботи, зниження інтересу до неї. Тому командири кораблів, а також офіцери бойових частин і служб корабля в процесі тривалого морського походу повинні піклуватися про психофізіологічний стан своїх підлеглих, створювати умови для відновлення психічних і фізіологічних сил військовослужбовців [4 – 9].

Ще одним фактором, що здійснює негативний вплив на психіку моряків у ході тривалих походів, є монотонність: сприйняття місяцями однієї й тієї ж картини – те саме море аж до обрію, та ж палуба, ті самі особи, однакове освітлення, однакові запахи тощо. У результаті відбувається пересичення психічної діяльності тими самими відчуттями, недостатчею інших

відчуттів і вражень. Все це сприяє виникненню психічної напруги, песимізму, тривожного стану, зниженню емоційного тону й розумових здатностей, появи слухових і зорових ілюзій, погіршенню сну.

Ще одним із факторів, який здійснює негативний вплив на психічний стан моряків, є обмеженість рухливості – досить своєрідний фактор морської служби. У процесі досліджень було встановлено, що зменшення необхідної кількості рухів веде до функціональних порушень – гіпокінезії (гіподинамії). Так, звичайна доза пересування людини пішки становить біля 8 – 10 км. на добу. Під час плавання деякі підводники проходять усього 400 – 800 м. у добу, а часом і менше. При наростанні гіпокінезії відбувається порушення як біологічних, так і психологічних функцій організму: погіршуються увага, швидкість реакцій, зростає число помилок при виконанні розумових дій, розвивається дратівливість) фізична сила падає на 14 – 24 %, витривалість – на 24 – 55 %. Людина відчуває загальну слабкість, млявість, апатію, настрій знижується, їй не хочеться рухатися. Тому офіцери Військово-Морських Сил, піклуючись про психічний стан своїх підлеглих, повинні організувати для них регулярні заняття з фізичної підготовки [4; 5; 7; 9].

Негативний вплив на психічний стан здійснює і зміна кліматичних зон, що відбувається при далеких морських походах, оскільки кліматичні умови здатні впливати на людину. Як відомо, зміна клімату викликає в людини процес акліматизації. При цьому найбільш радикальні зміни в організмі відбуваються в перші 2 – 8 тижнів. Однак далекі морські походи можуть супроводжуватися частою й різкою зміною кліматичних поясів. У результаті організм військових моряків змушений безперервно акліматизуватися й переакліматизуватися, що супроводжується зростанням напруги фізіологічних функцій організму, призводить до погіршення самопочуття, зниженню ефективності професійної діяльності. У свою чергу, виконання професійних обов'язків у незвичних умовах (наприклад, у полярних або тропічних широтах) само по собі негативно впливає на психічний стан. Так,

наприклад, у полярних широтах небезпека зіткнення із кригами, можливість зледеніння, особливості використання й обслуговування техніки, обмежена видимість і її різкі зміни породжують труднощі в роботі й викликають надмірну психічну напругу. У свою чергу, у тропічних широтах висока температура при відсутності нічного охолодження, інтенсивна сонячна радіація, підвищена теплове навантаження при несенні вахти біля нагрітої апаратури й механізмів у приміщеннях корабля, низький відсоток кисню в повітрі, знижений тиск, відсутність вітру, висока вологість також приводять до зниження працездатності й погіршенню психічного стану.

Психологічні дослідження дозволили встановити, що психічні стани військовослужбовців у процесі виконання завдань тривалого морського походу піддаються певній динаміці. Наразі прийнято виділяти кілька періодів адаптації до умов тривалого походу. Так, перший – період адаптації до похідних умов. З виходом у море моряки звикають до умов походу, ламається звичний стереотип психічної й фізіологічної діяльності. Під впливом труднощів адаптації показники роботи тимчасово знижуються. Слід зазначити, що період адаптації затягується при відсутності або недостатності передпохідного відпочинку, тому командири зобов'язані виявляти турботу про організацію відпочинку своїх підлеглих. У випадку забезпечення даної умови період адаптації триває 4 – 12 доби [7; 8; 13; 14].

Другий період зветься оптимального похідного періоду. Для даного періоду характерною є наявність високого рівня функціонального стану організму. Настрій особового складу, як правило, стійкий, бадьорий, робочий. Більшість моряків життєрадісні, виявляють зацікавленість до діяльності.

Третій період – період повної компенсації стомлення й втоми. По закінченні певного часу в організмі моряків починає накопичуватися стомлення, що проявляється в деякій зміні фізіологічних функцій. Може відбуватися зменшення швидкості реакцій, зниження стійкості сприйняття, порушення гальмування в нервовій системі. Однак за допомогою

вольової напруги стан стомлення компенсується й військовослужбовець продовжує досить успішно виконувати свої професійні обов'язки.

Четвертий період – період нестійкої компенсації стомлення й втоми. Даний період характеризується появою неточностей і помилок у діях і поведінці, посиленням стомлення, виникненням стійкого почуття втоми. Все це починає відображатися на якості виконання службових обов'язків. Далі з'являється безтурботність у діяльності, відбуваються окремі порушення порядку несення вахт і правил безпеки.

П'ятий період – період втоми. На даному етапі наростає напруга функціональних систем організму, що супроводжується порушенням сну, появою млявості, дратівливості, а також ослабленням інтересу до роботи, спостерігаються випадки загострення взаємин. Військових-моряків починають тривожити думки про берег, про домівку, про відпочинок.

Шостий період – період перевтоми. Він характеризується стійким погіршенням самопочуття, в тому числі частішають скарги на поганий, тривожний сон, неможливість відпочити. У окремих військовослужбовців підсилюється гальмування психічної діяльності, з'являються тривожні думки, схильність бачити всі ситуації в темному світлі.

Сьомий період – період завершального підйому. Для даного періоду характерний певний підйом настрою, пожвавлення, відродження колишніх інтересів. Це пов'язане з очікуванням швидкого повернення додому [9].

Слід зазначити, що залежно від умов походу й особистості моряків тривалість даних періодів є досить різною. Також досить різною може бути ступінь трансформації психологічних явищ: у більшості випадків сильніше за все змінюється увага, найменше – мислення й пам'ять. Кількісні зміни в протіканні психічних процесів зазвичай виражені сильніше, ніж якісні.

Крім того на психологічні характеристики діяльності військових моряків накладають відбиток загальні умови, характерні для всіх військовослужбовців Збройних Сил України: військово-політичні,

військово-тактичні, військово-моральні, військово-організаційні, військово-технічні та ін. Разом з тим на флоті ці умови мають свої специфічні особливості. Своєрідність умов діяльності військових моряків, що має психологічні наслідки, пов'язане з особливостями флотської організації й неписаних, але існуючих у флотських колективах моральних норм поведінки. Так, злитість спрямувань і колективізм, характерні для військових моряків, породжуються єдністю умов діяльності на кораблі, загальними труднощами й небезпеками, однією долею в морі. Певна замкнутість і обмеженість корабельного колективу, його відособленість під час походів, тривале тісне спілкування всіх категорій особового складу на службі й під час дозвілля, однакові умови життя рядових і начальників та інші особливості стимулюють розвиток дружби, товариства, взаємоповаги й інших моральних цінностей. Психологічний вплив на особовий склад Військово-Морських Сил здійснюють й інші фактори. Наприклад, на кораблі військовослужбовець постійно перебуває в оточення величезної кількості механізмів. Та й сам корабель по суті є єдиним технічним механізмом, що багатьма моряками сприймається як живий організм. Все це, з одного боку, припускає розвиток технічного мислення, а з іншого боку – визначає специфіку морської діяльності, що полягає в обслуговуванні техніки. Більш того у флотській службі є специфічні особливості, що не мають аналогів у діяльності військовослужбовців інших видів збройних сил. Це насамперед відноситься до факторів фізичного середовища. Психологічний вплив морської стихії виражається в першу чергу в активізації певних вольових якостей моряків. Морська стихія, служба, на кораблі впливають на психіку людини насамперед своїми небезпеками. У процесі діяльності у військових моряків формуються такі якості, як зібраність, сумлінність, відповідальність при виконанні своїх обов'язків по службі, точність у дотриманні вимог статутів і виконанні наказів. Для людини, що вперше ступила на корабель, палуба здається дуже хиткою, вона пересувається по ній з боязкістю, а все навколишнє сприймається

недосвідченим моряком з побоюванням. Одна із причин загостреної реакції на небезпеки й труднощі служби на кораблі пов'язана зі складністю техніки, невпевненості щодо своєї здатності опанувати її в її безвідмовній роботі. Тому офіцерові Військово-Морських Сил варто бути вкрай уважним до військовослужбовців, особливо до тих, хто зовсім недавно почав морську службу [2; 6; 9].

Висновок. Отже, розглядаючи специфіку та складність військової служби військових моряків можна зауважити, що їх професійна діяльність значною мірою відрізняється від інших родів військ Збройних Сил України. В більшій мірі вона протікає у підвищеній загрозі з боку противника враженням військового корабля ракетами та безпілотними засобами, як із повітряного, так і з морського простору. Крім того, на військовослужбовця суттєво впливають просторові обмеження, виконання бойових завдань в різних кліматичних зонах, обмеження спілкування з рідними та близькими, утворення різноманітних нештатних ситуацій.

Для якісного відбору фахівців даного напрямку використовують професійний психологічний відбір, що в подальшому забезпечує належне комплектування екіпажів кораблів Військово-Морських Сил військовослужбовцями, які за своїми властивостями здатні успішно виконувати посадові обов'язки різних фахівців військово-морського флоту в найрізноманітніших умовах військово-професійної діяльності. Аналіз бойової досвіду засвідчує, що військові моряки мають потребу у кваліфікованій психологічній підготовці, що дозволяє зменшити вплив перерахованих негативних факторів, а також протидіяти сучасним викликам та загрозам у Чорноморському регіоні. У ході організації флотської служби необхідно враховувати її психологічні особливості. Тому офіцер військового флоту зобов'язаний бути не тільки грамотним в технічному відношенні, але й обізнаним у психологічному, що в подальшому дає йому можливість стати лідером та вирішувати найскладніші бойові завдання з урахуванням особистісних особливостей своїх підлеглих.

Список використаних джерел

1. Агаєв Н. А. & Герасименко М. В. & Дикун В. Г. & Стасюк В. В. (2020). "Гібридна війна" росії проти України : інформаційний вимір : навч. посіб. К.: НДЦ ГП ЗС України. 186 с.
2. Досвід організації морально-психологічного забезпечення підготовки та ведення бойових дій (2023).: нарис / за редакцією генерал-майора В. Клочкова. К.: НДЦ ГП ЗС України. 165 с.
3. Дикун В. Г. & Мороз В. М. & Стасюк В. В. (2023). Методологія дослідження морально-психологічного стану особового складу військ (сил) : навч.-метод. посіб. К.: 7БЦ. 383 с.
4. Корольчук М. С. (1996). Психологія працездатності корабельних спеціалістів в екстремальних умовах: дис. ... докт. психол. наук: 19.00.02 / М.С. Корольчук. К.: Інститут психології ім. Г.С. Коспока АПН України. 343 с.
5. Криворучко П. П. (1998). Психологічне забезпечення професійної діяльності корабельних спеціалістів у тривалому плаванні: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук: 20.02.02. військова педагогіка і психологія. К. 263 с.
6. Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: підручник (2020).: у 2 ч. Ч. 1. вид. 2-е, перероб. зі змін. та допов. / Н. А. Агаєв, В. Г. Дикун, В. С. Чорний та ін.; за заг. ред. В. В. Стасюка. Бровари : ТОВ 7БЦ. 754 с.
7. Основи формування психічної стійкості військовослужбовців у бойових умовах (2022): підручник / за заг. ред. Л. В. Кримець. К.: НУОУ. 348 с.
8. Сорока О.М. & Бабелюк О.В. Психологічні ресурси стресостійкості моряків далекого плавання. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/25-2021/32.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).
9. Стасюк В.В. (2012). Військова психологія видородової діяльності: підруч. К.: ПП «Золоті Ворота». 458 с.
10. Стасюк В. В. (2014). Психологічне забезпечення діяльності військ (сил): підруч. К.: НУОУ. 504 с.
11. Стасюк В.В. (2014). Психологія управління військами: підруч. К.: НУОУ. 540 с.
12. Стасюк В.В. (2016). Психологія локальних війн та збройних конфліктів: підруч. К. 412 с.
13. Z. Ferguson (2019). U.S. Navy Boot Camp: A Survival Guide. URL: https://www.amazon.com/U-S-Navy-Boot-Camp-Survival/dp/1707287074/ref=sr_1_13?keywords=US+Navy&qid=1695665038&s=books&sr=1-13 (дата звернення: 25.09.2023).
14. Don Mann & Ralph Pezzullo (2012). The U.S. Navy SEAL Survival Handbook: Learn the Survival Techniques and Strategies of America's Elite Warriors (US Army Survival) URL: https://www.amazon.com/U-S-Navy-SEAL-Survival-Handbook-ebook/dp/B0091SUNWW/ref=tmm_kin_swatch_0?encoding=UTF8&qid=1695665038&sr=1-14(дата звернення: 25.09.2023).

References

1. Ahaiev N. A. & Gerasimenko M. V. & Dykun V. H. & Stasiuk V. V. (2020) Hibrydna viyna" rosiyi proty Ukrainy : informatsiynyy vymir ["Hybrid war" of Russia against Ukraine: information dimension: education. manual]. K.: SRC HP of the Armed Forces of Ukraine. 186 p. (in Ukrainian).
2. Dosvid orhanizatsiyi moral'no-psykholohichnoho zabezpechennya pidhotovky ta vedennya boyovykh diy [Experience in the organization of moral and psychological support for the preparation and conduct of hostilities] (2023).: essay / edited by Major General V. Klochkov. K.: SRC HP of the Armed Forces of Ukraine. 165 p. (in Ukrainian).
3. Dykun V. H. & Moroz V. M. & Stasiuk V. V. (2023). Metodolohiya doslidzhennya moral'no-psykholohichnoho stanu osobovoho skladu viys'k (syl) [Methodology of the study of the moral and psychological state of the troops (forces) personnel: teaching method]. manual K.: 7BC. 383 p. (in Ukrainian).
4. Korolchuk M. S. (1996). Psykhofiziolohiya pratsездatnosti korabel'nykh spetsialistiv v ekstremal'nykh umovakh [Psychophysiology of work capacity of ship specialists in extreme conditions: thesis]. ... Dr. psychol. Sciences: 19.00.02 / M.S. Korolchuk K.: Institute of Psychology named after H.S. Bone of the APN of Ukraine. 343 p. (in Ukrainian).
5. Kryvoruchko P.P. (1998). Psykholohichne zabezpechennya profesiynoyi diyal'nosti korabel'nykh spetsialistiv u tryvalomu plavanni: dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata psykholohichnykh nauk [Psychological support of the professional activity of ship specialists in long-term sailing: dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of psychological sciences]: 20.02.02. military pedagogy and psychology. K. 263 p. (in Ukrainian).
6. Moral'no-psykholohichne zabezpechennya u Zbroynykh Sylakh Ukrainy: pidruchnyk [Moral and psychological support in the Armed Forces of Ukraine: textbook] (2020).: in 2 h. Part 1. ed. 2nd, revision. from changes and added / N. A. Ahaiev, V. H. Dykun, V. S. Chornyi, etc.; in general ed. V.V. Stasiuk. Brovary. 754 p. (in Ukrainian).
7. Osnovy formuvannya psykhichnoyi stiykosti viys'kovosluzhbovtziv u boyovykh umovakh [Basics of formation of mental stability of military personnel in combat conditions] (2022): textbook / by general ed. L. V. Krymets. K.: NUOU. 348 p. (in Ukrainian).
8. Soroka O.M. & Babeliuk O.V. Psykholohichni resursy stresostiykosti moryakiv dalekoho plavannya [Psychological resources of stress resistance of long-distance sailors]. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2021/25-2021/32.pdf> (access date: 09/25/2023). (in Ukrainian).
9. Stasiuk V.V. (2012). Viys'kova psykholohiya vydorodovoyi diyal'nosti [Military psychology of degenerate activity]: sub-book. K.: PP "Golden Gate". 458 p. (in Ukrainian).
10. Stasiuk V. V. (2014). Psykholohichne zabezpechennya diyal'nosti viys'k (syl) [Psychological support for the activities of troops (forces)]: subject. K.: NUOU. 504 p. (in Ukrainian).
11. Stasiuk V.V. (2014). Psykholohiya upravlinnya viys'kamy [Psychology of military management]: tutorial. K.: NUOU. 540 p. (in Ukrainian).

12. Stasiuk V.V. (2016). *Psykholohiya lokal'nykh viyn ta zbroynykh konfliktiv* [Psychology of local wars and armed conflicts]: textbook. K. 412 p. (in Ukrainian).
13. Z. Ferguson (2019). U.S. Navy Boot Camp: A Survival Guide. URL: https://www.amazon.com/U-S-Navy-Boot-Camp-Survival/dp/1707287074/ref=sr_1_13?keywords=US+Navy&qid=1695665038&s=books&sr=1-13 (access date: 25.09.2023). (in English).
14. Don Mann & Ralph Pezzullo (2012). *The U.S. Navy SEAL Survival Handbook: Learn the Survival Techniques and Strategies of America's Elite Warriors* (US Army Survival) URL: https://www.amazon.com/U-S-Navy-SEAL-Survival-Handbook-ebook/dp/B0091SUNWW/ref=tmm_kin_swatch_0?_encoding=UTF8&qid=1695665038&sr=1-14 (access date: 25.09.2023). (in English).

Resume

Stasiuk V. V. doctor of psychological sciences, professor, professor of the Internal Communications Department of National Defense University of Ukraine

Dykun V. H. senior lecturer of the Internal Communications Department of National Defense University of Ukraine

Kyrvchenko A. V. philosophy doctor (PhD), senior lecturer of the Internal Communications Department of National Defense University of Ukraine

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF MILITARY SAILORS

Introduction. One of the most tragic events of the twenty-first century was the temporary occupation of the Autonomous Republic of Crimea and Sevastopol by the Russian Federation and the subsequent large-scale invasion of the territory of our country. Despite the signing of the Budapest Memorandum on guaranteeing Ukraine's security by the leaders of the USA, Great Britain and Russia, the Russian Federation has started a large-scale game involving its own armed forces in the Black Sea region. Russian armed aggression began at the end of February - beginning of March 2014 with the involvement of regular troops without identification marks, the so-called "green men". Regardless of the challenges and threats, the servicemen of the naval forces of the Armed Forces of Ukraine directly engaged in a confrontation with an unknown enemy at that time and ensured the preservation of most of the naval fleet, while not starting a war in Crimea. This fact shows that no one expected such cases from the Russian Federation, Ukraine is a peaceful state and strives to restore territorial integrity through diplomatic means, and not through the use of weapons.

Theoretical background. The gained combat experience testifies to the necessary professional and psychological training of military sailors to confront the military threat in the Black Sea region from the Russian Federation. The analysis of the state of the source base proves that such scientists as: Korolchuk M., Kryvoruchko P., Kryvotko H., Makarova I., Osiodlo V., Stasiuk V., Sokoliuk S., Yahupov V considered this problem in their works . etc.

The purpose of the article is to update the problem of the professional activity of military sailors to confront the military threat in the Black Sea region from the side of the Russian Federation and highlight their psychological features of professional activity.

Research methods. In the process of work, general scientific research methods were used: analysis, synthesis, comparison and generalization.

Conclusion. Therefore, considering the specifics and complexity of the military service of military sailors, it can be noted that their professional activity is significantly different from other branches of the Armed Forces of Ukraine. To a greater extent, it takes place in the increased threat from the enemy by striking a warship with missiles and unmanned means, both from the air and from the sea. In addition, the serviceman is significantly affected by spatial restrictions, the performance of various missions in different climatic zones, restrictions on communication with family and friends, and the formation of various emergency situations. For the high-quality selection of specialists in this field, professional psychological selection is used, which in the future ensures the proper staffing of the crews of the ships of the Naval Forces with servicemen who, by their characteristics, are able to successfully perform the duties of various specialists of the Navy in the most diverse conditions of military and professional activity. Analysis of combat experience proves that military sailors need qualified psychological training, which allows reducing the impact of the listed negative factors, as well as countering modern challenges and threats in the Black Sea region. During the organization of the naval service, it is necessary to take into account its psychological features. Therefore, a naval officer must be not only technically literate, but also psychologically knowledgeable, which in the future gives him the opportunity to become a leader and solve the most difficult combat tasks, taking into account the personal characteristics of his subordinates.

Key words: professional activity; psychological readiness; psychological stability; professional qualities; adaptation; factors of negative influence; resistance to stress; sea service; military serviceman.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.
The authors declare that they have no conflict of interest.

Дата надходження рукопису/Date of receipt of the manuscript: 24.11.23.
Дата прийняття рукопису/Date of acceptance of the manuscript: 03.01.24

© 2024. This work is under an open license [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).